

## **ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ ТА ПРИНЦИПИ ЇЇ ПОБУДОВИ**

Реалізація довгострокової економічної стратегії України, спрямованої на трансформацію у високорозвинуту країну європейського типу, обрання курсу на вступ до ЄС, орієнтація на економічне зростання вимагають удосконалення діяльності держави у регулюванні макроекономічних процесів.

В умовах ринку податкова форма взаємовідносин держави та її господарюючих суб'єктів стає провідною, а тому реформування податкової системи розглядається як один із ключових напрямків підвищення ефективності державної економічної політики.

Податкова система — це сукупність встановлених у країні податків, які взаємопов'язані, органічно доповнюють один одного, не суперечать системі в цілому та іншим її елементам. Системний підхід передбачає загальність окремих елементів, об'єднаних регулярною взаємодією з тою чи іншою формою управління [1, с.119].

За своєю природою податкова система є результатом еволюції податкових відносин і детермінується багатьма специфічними факторами. Її існування зумовлене певним етапом, якого досягли суспільні правовідносини у сфері оподаткування. Ця категорія є своєрідною детермінуючою оболонкою, формою для дії податкових механізмів у державі, у якій разом з тим вплив системи на її елементи є взаємопов'язаним.

Податкова система в кожній країні є однією з основ економічної системи. Вона, з одного боку, забезпечує фінансову базу держави, а з іншого - виступає головним знаряддям реалізації її економічної доктрини. Податки - це об'єктивне суспільне явище, тому при побудові податкової системи слід виходити з реалій соціально-економічного стану країни, а не керуватися побажаннями, хоч і найкращими, але нездійсненними. Саме тому побудова чіткої податкової системи — це одна з головних умов ефективного функціонування економіки і фінансів, оскільки через податки здійснюється найтісніший зв'язок між державою і юридичними та фізичними особами щодо формування, розподілу й використання їх доходів [2, с.65].

Окремі елементи утворюють податкову систему лише тоді, коли між ними формуються зв'язки сумісності, взаємоузгодженості, відповідності. Системоутворюючими чинниками при побудові податкової системи виступають саме принципи оподаткування. Побудова податкової системи відповідно до цих принципів потребує вмілого комбінування податків з різним ступенем еластичності, з різною властивістю щодо можливостей їх перекладання, а також реалізації принципів економічної ефективності та справедливості. Таким чином забезпечується така властивість податкової системи, як її побудова на засадах взаємодоповнення. Реалізація податковою системою певної сукупності загальних та особливих принципів оподаткування надає їй неповторності.

Незалежно від змісту оподаткування будь-яка податкова система має забезпечувати надійне надходження коштів у доходну частину бюджету. Розкриваючи зміст податкової системи, науковці часто наголошують на складній природі цього поняття. З одного боку, податкова система є сукупністю податків, зборів, платежів і виступає як механізм визначених, законодавчо закріплених важелів з акумуляції доходів держави. У цьому разі вона може збігатися з системою податків, зборів і платежів. З іншого боку, податкова система містить досить широкий спектр процесуальних відносин зі встановлення, зміни, скасування податків, зборів, платежів, забезпечення їх сплати, організації контролю та відповідальності за порушення податкового законодавства [4, с.29].

Отже, податкова система — сукупність чинних у країні податків, форм, принципів та методів їхньої побудови, а також інститутів та організацій, що забезпечують вилучення їх, здійснюють контроль за дотриманням податкового законодавства.

Податкова система будь-якої країни має будуватися виходячи з її соціально-економічного становища. І для того щоб ця система забезпечила отримання позитивних результатів, потрібне її наукове обґрунтування, що включає системність, встановлення визначальної основи системи оподаткування, а також формування правової бази і вихідних принципів.

На сьогодні існує декілька підходів до визначення основних принципів, найбільш лаконічним із них є такий: «прозорість, однозначність та справедливість» [6, с.35]. Цей перелік принципів оподаткування є неповним без включення до нього ефективності, адже будь-який податок має бути побудований так, щоб витрати з його стягнення не перевищували надходжень. У Податковому кодексі України він названий «економічністю» [3, с.75], що є дещо неточним.

В країнах ЄС застосовується також принцип гармонізації податкового законодавства держав-членів, реалізований у процесі створення і застосування різних правових форм, у які наділяються норми інтеграційного права, створювані інститутами ЄС. Впровадження принципу гармонізації податкової системи в Україні є також доцільною, особливо враховуючи, що інтеграція України в світовий економічний простір об'єктивно передбачає застосування інтеграційних правових норм.

Заслуговує уваги визначення принципів оподаткування, розроблене експертами з Гарвардського університету (США) У. Хассі та Д. Любіком згідно із Міжнародною податковою програмою Організації Об'єднаних Націй і включене в символічний Світовий податковий кодекс (1992 р.). Останній передбачає такі додаткові принципи побудови та функціонування національних податкових систем у постсоціалістичних державах Східної та Центральної Європи, зокрема і України: впровадження єдиного постійного податкового кодексу без окремих законів про податки; відмова від протекційних фіскальних заходів як умова інтеграції в світову економіку; відмова від податкових пільг та звільнень від податків, заміна їх у разі необхідності субсидіями виробникам і/або споживачам; врахування національних особливостей; орієнтація прибуткового податку з фізичних осіб більше на соціальну справедливість, аніж на мету одержання доходів; врахування чинника інфляції [5, с.29].

Вся сукупність принципів оподаткування має реальне втілення в податковій політиці держави, яка є законодавчо оформленою сукупністю заходів, що формується під дією ідейно-теоретичних пріоритетів держави.

#### **Література:**

1. Макаренко М. Податкова система як елемент забезпечення податкової політики держави / М. Макаренко, Ю. Трухонов // Збірник наукових праць ДЕГУТ. Серія «Економіка та управління». – 2012. – Вип.19. – С. 118 – 123.
2. Новицький В.Є. Податкове регулювання в системі інструментів соціально-економічного розвитку: питання методології / В.Є. Новицький // Фінанси України. – 2007. – № 10. – С. 60-73.
3. Довгалюк В.І. Податкова система [Текст]: навч. посіб. / В.І. Довгалюк, Ю.Ю. Ярмоленко. - К: Центр учбової літератури, 2014. - 360 с.
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755 – VI [Електронний ресурс ]. – Режим доступу - <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
5. Сідельникова Л.П. Податкова система [Текст]: навч. посіб. / Л.П. Сідельникова, Н.М. Костіна. - К.: "Видавництво ЛПРА-К", 2014 - 576 с